

Problemi računovodenja za odločanje v majhnem podjetju

dr. Branko Mayr

JPA ABECEDA, d.o.o. Ljubljana; Visoka šola za podjetništvo Piran

Februar, 2006

Vsebina

Uvod.....	3
Opredelitev računovodstva.....	3
Raziskava: Organiziranost računovodstva v malem delujočem slovenskem podjetju	9
Izhodišča raziskave.....	9
Oblikovanje raziskovalnih hipotez.....	9
Že opravljene raziskave.....	10
Raziskava organiziranosti računovodstva v malem slovenskem podjetju.....	13
Rezultati raziskave	17
Sklep.....	18
Literatura in viri:	19
Literatura:	19
Viri	24

Uvod

Mala podjetja so pomemben dejavnik slovenskega gospodarstva. Na njihov pomen nedvomno vpliva kvaliteta poslovanja, katerega sestavina je odločanje. Podlaga oblikovanih odločitev so tudi računovodske informacije, ki se oblikujejo v računovodstvu podjetja. Vloga računovodskih informacij v procesu odločanja je odvisna od njihove kvalitete, ta pa od razvitosti računovodstva. Raziskave, ki bi obravnavale razvitost računovodstva kot generatorja računovodskih informacij v malem slovenskem podjetju, v javno dostopnih virih nismo našli. Zato smo raziskali razvitost računovodstva v malih delujočih slovenskih podjetjih¹. Rezultate raziskave prikazujemo v tem sestavku.

Opredelitev računovodstva

Zgodovina računovodstva (Igličar, Hočevar, 1997, stran 17 in 18) je dolga. Njegov pomen se je v času razvijal skupaj z družbo in civilizacijo. Njegova razsežnost se je povečevala od zgolj knjigovodstva do sodobnega pojmovanja računovodstva. Pojem knjigovodstva je bistveno ožji od pojma računovodstvo. Tako Arnold, Hope in Southworth (1985, stran 9 do 12) opredeljujejo knjigovodstvo zgolj kot tehnično opravilo evidentiranja poslovnih dogodkov, računovodstvo pa sodeluje pri oblikovanju poslovnih odločitev. Knjigovodstvo je usmerjeno v preteklost, računovodstvo pa je širše in med drugim obravnava tudi prihodnost. Računovodstvo je postalo neizogibna sestavina poslovanja, jezik poslovnih odločitev (na primer: Englard, 1995, stran 1; Levy in Sarnat, 1988, stran 51; Mott, 1994, stran 11) s pomočjo katerega zapisujejo, merijo in razlagajo ekonomske aktivnosti (Belak, 1995, stran 5; Meigs in Meigs, 1999, stran 4) ter komunicirajo z različnimi udeleženci poslovnega procesa (Drury, 1997, stran 4 in 5). Bille in McQuaig (1995, stran 3) pojmujejo računovodstvo kot proces analiziranja, razvrščanja, snemanja, povzemanja in interpretacije poslovnih dogodkov in finančnih izrazov. Razvoj računovodstva ni dokončan. V zadnjem obdobju je v svetu opaznih nekaj pojavov, ki vplivajo na razvoj računovodstva. Med njimi je vsekakor treba omeniti velike afere kot so Enron in Parmalat. V obeh primerih se postavlja vprašanje ustreznosti prikazov poslovanja, vprašanje ustreznosti računovodskih razvidov, vprašanje pojava gospodarskega kriminala². Na razvoj računovodstva vplivajo številni dejavniki, med njimi informacijska tehnologija, organizacijsko prestrukturiranje, E-poslovanje in tako naprej³. Čedalje več pozornosti pa je namenjene tudi računovodskim obravnavam nekaterih drugih področij, na primer računovodenju človeških zmogljivosti⁴.

Pomembna je informacijska vloga računovodstva (Polimeni, Fabozzi, Adelberg, 1986, stran 1; Atrill in McLaney, 1996, stran 1 do 12; Igličar in Hočevar, 1997, stran 17 do 30), ki se kaže v zagotavljanju informacij o prvinah poslovnega procesa in njihovem financiranju (Anthony, Reece in Hertenstein, 1995, stran 3) različnim udeležencem (lastniki, stranke, konkurenti, zaposleni, država, skupnost, investitorji, dobavitelji, posojilodajalci, vodje). Tako lastniki s pomočjo računovodstva ugotavljajo učinkovitost, uspešnost poslovanja ter ocenjujejo tveganja vračila vložka v prihodnosti. Vodje (poslovodje) potrebujejo računovodstvo pri oblikovanju odločitev, načrtovanju in spremljanju uresničevanja načrtovanega poslovanja in tako naprej. Iz povedanega izhaja, da je računovodstvo zelo pomemben del informacijskega sistema podjetja. V sliki 1 prikazujemo proces informacijskega sistema računovodstva.

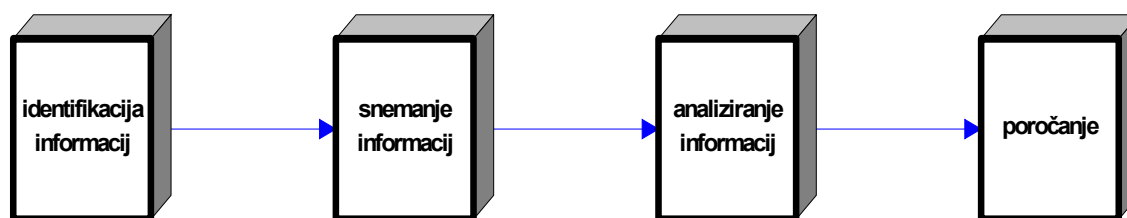
¹ V poslovnih registrih je veliko nedelujočih podjetij. Njihova vključitev v sklepe raziskave vpliva na njihovo vsebino. Zato smo izključili nedelujoča podjetja, to je podjetja, ki letno prodajo za manj kot milijon tolarjev.

² O pojavih gospodarskega kriminala v podjetjih razpravlja Koletnik (2000, stran 233 do 251) in meni, da so za preprečevanje kriminala v podjetju potrebni organizacijski in nadzorni mehanizmi.

³ Več o tem Korošec, 2003, stran 145 do 149.

⁴ Milost (1999, stran 187 do 198).

Slika 1: Računovodski informacijski sistem

Vir: Atrill, McLaney, 1996, stran 4.

V Sloveniji se je uveljavila opredelitev, po kateri je računovodstvo dejavnost spremljanja in proučevanja v denarni merski enoti izraženih pojavov, ki so povezani s poslovanjem kakega poslovnega sistema⁵. Pod vplivom Turka je bil sprejet koncept, po katerem je računovodstvo sestavljeno iz knjigovodstva, računovodskega predračunavanja, računovodskega analiziranja in računovodskega nadziranja (Turk, Melavc, 2001, stran 19). V tem delu nas zanima predvsem računovodstvo kot informacijska funkcija.

Računovodstvo delimo na finančno, stroškovno in poslovodno računovodstvo⁶. V teoriji je več opredelitev finančnega in stroškovnega računovodstva. Belak (1995, stran 6) opredeljuje finančno računovodstvo kot vrsto računovodstva, ki je usmerjeno v preteklost, na prikazovanje dejanskih poslovnih dogodkov in ne upošteva predvidenih transakcij. Po njem je finančno računovodstvo usmerjeno v pripravo računovodskih poročil namenjenih zunanjim uporabnikom in za oblikovanje osnov za obdavčitev. Stroškovno računovodstvo pa opredeljuje kot računovodstvo, ki meri, evidentira in načrtuje stroške različnih poslovnih aktivnosti. Turk in Melavc (2001, stran 39 do 41) pravita, da je razlikovanje povezano s področjem poslovanja. Finančno računovodstvo je usmerjeno navzven (področje poslovanja z drugimi)⁷, stroškovno pa je namenjeno podjetju (področje poslovanja znotraj poslovnega sistema)⁸. V Združenih državah Amerike je nacionalna organizacija računovodij⁹ (Polimeni, Fabozzi in Adelberg, 1981, stran 2 in 3) v 2. standardu poslovodnega računovodstva¹⁰ opredelila stroškovno računovodstvo kot tehniko oziroma metodo določanja stroškov projektov in procesov. Po sodobnih gledanjih se stroškovno računovodstvo smatra kot del poslovodnega računovodstva. Turk (2002, stran 128) opredeljuje finančno računovodstvo kot računovodstvo celotnega poslovanja, ki se ukvarja z računovodskim spremljanjem in presojanjem sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov in odhodkov, vendar podrobneje le z razmerji podjetja z drugimi. Sestavljeno je iz finančnega knjigovodstva, ustreznega dela računovodskega

⁵ Take opredelitve so razvidne v: Turk, Melavc, 2001, stran 11; Kokotec-Novak, Korošec, Melavc, 2002, stran 9; Turk, Melavc, 1997, stran 9; Mayr, 2000, stran 16 in drugi.

⁶ Pojavlja se pod različnimi pojmi: računovodstvo za managerje, računovodstvo za oblikovanje poslovnih odločitev, managersko računovodstvo, upravljalško računovodstvo, managerial accounting in tako naprej.

⁷ Področje poslovanja z drugimi zajema: a) nabavo prvin poslovnega procesa, to je delovnih sredstev, predmetov dela, storitev in delavcev; b) razpečavo poslovnih učinkov poslovnega procesa, to je proizvedenih stvari in opravljenih storitev; c) priskrbo finančnih sredstev; č) vračanje finančnih sredstev; in d) spremljanje in proučevanje poslovnih sredstev in obveznosti do njihovih virov s posebnim poudarkom na finančnih razmerjih z drugimi ter poslovnega in finančnega izida celotnega poslovnega sistema.

⁸ Področje poslovanja znotraj poslovnega sistema zajema spremljanje in proučevanje: a) prvin poslovnega procesa od tistega trenutka dalje, ko so že na razpolago, čeprav še ne povzročajo stroškov; b) stroškov in učinkov pri poslovnem procesu; in c) poslovnega izida posameznih sestavin poslovnega procesa in poslovanja poslovno-izidnih enot.

⁹ The National Association of Accountants (NAA).

¹⁰ Statement on Management Accounting (SMA).

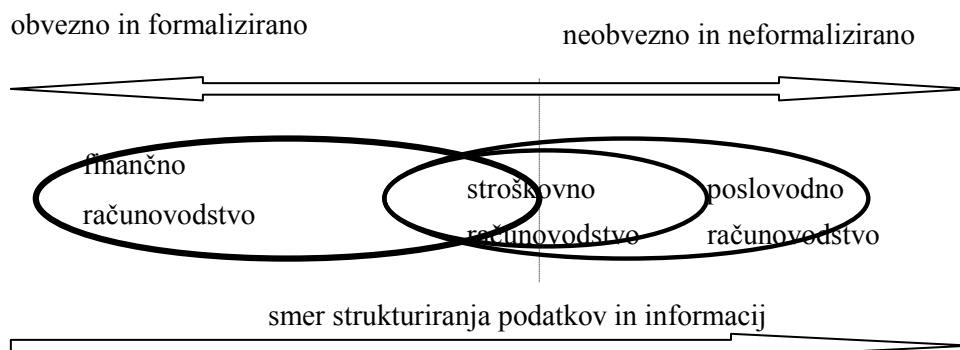
predračunavanja, računovodskega proučevanja (analiziranja) in računovodskega nadziranja. Stroškovno računovodstvo (Turk, 2002, stran 732) lahko poimenujemo tudi kot razčlenitveno računovodstvo notranjega področja poslovanja, ki računovodsko spremlja in proučuje prvine poslovnega procesa od trenutka, ko so že na voljo, stroške in učinke pri poslovnem procesu, poslovni izid posameznih delov celote in poslovanje organizacijskih enot. Njegove sestavine so stroškovno knjigovodstvo, ustrezni del računovodskega predračunavanja, računovodskega nadziranja in računovodskega proučevanja (analize). Te opredelitve stroškovnega in finančnega računovodstva so v Sloveniji prevladujoče.

Osnovni namen računovodstva je pomoč pri odločanju. Zato mora računovodstvo obravnavati informacije, ki jih potrebujejo odločevalci. Oblikovati mora (Larson, Chiappetta, 1996, stran 2) uporabne informacije, potrebne za oblikovanje poslovnih odločitev. Pri tem uporabljajo podatke in informacije finančnega računovodstva predvsem investitorji in upniki. Njihove odločitve usmerjajo finančna sredstva. Poleg investitorjev in upnikov pa podatke in informacije finančnega računovodstva uporabljajo tudi poslovodje in drugi zaposleni zaradi poslovođenja in kontrole dnevnega poslovanja. Tako na primer potrebujejo informacije o stanju denarja na računih, o vrstah in količinah zalog, o dolgovih in terjatvah in podobno. Informacije finančnega računovodstva se uporabljajo tudi pri oblikovanju davčne osnove za davek na dobiček. Skratka, informacije finančnega računovodstva so tako vseobsegajoče, da jih pogosto imenujemo splošne informacije (Meigs, Meigs, 1999, stran 5). Informacije o stroških so pomembne pri (Abell, 1995, stran 135 do 165) zagotavljanju kratkoročnega in srednjeročnega zdravja podjetja. Nujno je pravilno razumevanje njihovega gibanja. Pri tem se vodstvo ne more zanašati le na računovodstvo, ki ni dovolj seznanjeno z osnovami tržne strategije in s procesi odločanja, da bi priskrbelo prave informacije. Na drugi strani pa tržniki in operativni vodje nimajo dovolj izkušenj s področja računovodstva, pogosto ne znajo opredeliti niti vsebine potrebnih informacij o stroških. Glavni problemi nastopajo pri razporejanju splošnih stroškov na posamezna stroškovna mesta in nato na stroškovne nosilce. V praksi se splošni stroški razporejajo ali s pomočjo nekaterih razumnih osnov ali pa se jih popolnoma izloči iz računov stroškovnega mesta. Pogosto se oba principa prepletata. Pomembno je poznavanje vsebine posameznih stroškov (na primer stalni stroški, spremenljivi stroški in tako naprej) in metod njihovega razporejanja na učinke in obvladovanja. Le dobro poznavanje vsebine stroškov omogoča oblikovanje konkurenčnih prednosti.

Podatki in informacije finančnega računovodstva pa niso vedno zadovoljivi. Običajno obravnavajo pretekle dogodke, temeljijo na dejanskih poslovnih dogodkih, so natančni, oblikovani v skladu s predpisanim sistemom računovodenja in podobno. Podobno velja tudi za podatke stroškovnega računovodstva. Za oblikovanje poslovodnih informacij ne zadoščajo le informacije finančnega in stroškovnega računovodstva. Potrebna je še vrsta drugih, neračunovodskih informacij. Vse upošteva posebna oblika računovodstva, poslovodno računovodstvo, ki (Belak, 1995, stran 6) pridobiva, obdeluje in prikazuje informacije, ki jih potrebujejo vodje za oblikovanje svojih odločitev. Potrebne podatke črpa iz vseh razpoložljivih virov¹¹. Prilagojeno je potrebam poslovođenja. Prednost daje hitrosti pridobitve potrebne informacije pred njeno natančnostjo. Osnovni cilj je na podlagi pridobljenih informacij oblikovati čim kvalitetnejše podlage za oblikovanje poslovnih odločitev. Ne ostaja pa zgolj na sodelovanju v odločitvenem procesu. Njegova naloga je tudi nadzor nad izvajanjem odločitev. Razmerje med finančnim in poslovodnim računovodstvom prikazujemo v sliki 2.

¹¹ Naslanja se na interne in eksterne podatke in informacije, različne analize, simulacije, pojasnila in podobno.

Slika 2: Razmerje med finančnim in poslovnim računovodstvom

Vir: Belak, 1995, stran 9

Posamezne vrste računovodstev se prepletajo. Poslovno računovodstvo črpa v finančnem računovodstvu ter obsega stroškovno računovodstvo. Ne zanemara pa drugih podatkov in informacij, ki prispevajo k oblikovanju kvalitetnejših informacij (informacije okolja, informacije o kadrih, tržne informacije in tako dalje). Glavne lastnosti (Belak, 1995, stran 9) poslovnega računovodstva so: neobveznost; neformaliziranost; temelji na: podatkih in poročilih finančnega računovodstva, napovedih in ocenah, vseh ostalih relevantnih informacijah in pri tem ni nujno, da so dokumentirane; poudarja hitrost informacij; vključuje bodoče dogodke; usmerjeno je v sedanost in prihodnost; prosto oblikovanje in organiziranje; objekt poročanja je podjetje, njegovi deli, proizvodne linije, izmene, razne aktivnosti in tako naprej; usmerjeno je k poslovojem in ni dostopno strankam, praviloma je nedostopno tudi za delničarje; poljubna časovna obdobja. Podobne opredelitve najdemo tudi pri drugih avtorjih (Drury, 1997, stran 1 do 4; Weygandt, Kieso in Kimmel, 2002, stran 4 in 5; Larson, Chiappetta, 1996, stran 8 in 9; Igljučar, Hočevnar, 1997, stran 255 do 266). Turk et. al. (1997, stran 24) povzemajo po Leru, Hansenu in Mowenu¹² ključne razlike med finančnim in poslovnim računovodstvom. Prikazujemo jih v sliki 3.

¹² Lere, C.J.: Managerial Accounting: A Planning – Operating and Control Framework. John Wiley & Sons, New York 1991.

Hansen D.R. in Mowen, M.M.: Management Accounting. 6. izdaja, College Division South – Western Publishing Company, Cincinnati 1992.

Slika 3: Ključne razlike med finančnim in poslovnim računovodstvom

MERILO	RAČUNOVODSTVO	
	FINANČNO	POSLOVODNO
<i>Temeljni uporabniki</i>	<i>uporabniki zunaj podjetja¹³</i>	<i>uporabniki znotraj podjetja, predvsem vodje na različnih ravneh odločanja</i>
<i>Časovna naravnost</i>	<i>preteklost (podlaga zanje so zgodovinski podatki)</i>	<i>prihodnost</i>
<i>Prožnost poročanja</i>	<i>predpisana vsebina poročil in obdobja poročanja</i>	<i>prosto, pomembna je potreba ne predpis</i>
<i>Vrste podatkov</i>	<i>izraženo v denarni merski enoti</i>	<i>denarna merska enota ni pravilo, uporabljajo se tudi druge merske enote (količina, zmogljivost, fluktuacija in podobno)</i>
<i>Poročevalske zahteve</i>	<i>normiranost zaradi primerljivosti; javne informacije; obvezna poročanja</i>	<i>vsebina in obseg nista predpisana, narekuje jih potreba</i>
<i>Natančnost</i>	<i>natančno, temelji na preteklih dogodkih</i>	<i>manj natančno, usmerjeno v prihodnost (ocene, predvidevanja)</i>
<i>Poročevalske enote</i>	<i>podjetje kot celota</i>	<i>predvsem posamezni deli podjetja</i>

Vir: Povzeto po Turk et al, 1997, stran 20 do 23

V Sloveniji je uporabljen širši koncept računovodenja (več o tem Turk, Kavčič, Kokotec-Novak, 1997, stran 5 do 7), ki zajema tudi osnovne principe poslovnega računovodstva. Njegovo namenskost se razširja na nižje ravni poslovanja in zajema sodelovanje pri oblikovanju odločitev za strateško, taktično in operativno raven.

Potrebne poslovne informacije (Turk, 2002, stran 495) nudi poslovno računovodstvo. Pri tem računovodstvu je poseben poudarek na računovodskem predračunavanju in računovodskem proučevanju (analiziranju). Pri računovodskem proučevanju je pomembno predstavljanje odmikov od predračunov in standardov po področjih odgovornosti. Poslovno računovodstvo je torej preoblikovan del stroškovnega in tudi finančnega računovodstva, katerega težišče je na oblikovanju računovodskih informacij za sprotno poslovno odločanje. V pogojih zaostrene konkurence, ko se uvajajo številne aktivnosti, s pomočjo katerih se izboljšuje konkurenčni položaj podjetja¹⁴, se pomen poslovnega računovodstva v procesu oblikovanja poslovnih odločitev povečuje.

Podjetja (Cairns, 1996, stran VII do VIII) stopajo v medsebojne odnose. Njihovi sedeži so lahko v isti državi ali pa v različnih. Pri poslovanju potrebujejo informacije o poslovnih partnerjih, ki morajo biti razumljive. Zaradi razlik v računovodenju¹⁵ so lahko prikazi poslovnih informacij pomembno različni. Zato v pogojih globalne ekonomije uporabniki računovodskih poročil izpostavljajo zahtevo po poenotenju računovodenja, po poenotenju računovodskega prikaza poslovanja gospodarskih družb. Poenotenje se nanaša predvsem na pravila zunanega poročanja¹⁶. To je mogoče doseči na tri načine:

a) vzajemnim priznavanjem računovodskih poročil,

¹³ Sedanji in prihodnji kreditorji, delničarji in drugi.

¹⁴ Just in time (proizvodnja brez zalog), usmerjenost h kakovosti, heterogenost proizvodnje in skrajševanje življenjskega cikla proizvodov, raznolikost organiziranosti, računalniško podprto vodenje proizvodnje, razvoj v informacijski tehnologiji, uvajanje sistema uravnoveženih sodil, benchmarking, kontraktne metode in tako naprej.

¹⁵ Koletnik (2001, stran 127 in 128) povzema primere razlik, ki jih obravnavata Kueting in Lewicki.

¹⁶ Specifičnosti računovodenja v posameznih evropskih državah so podrobno prikazane v Evropskem računovodskem vodniku (Alexander, Archer: European Accounting Guide. 1995).

b) uskladitvijo z nacionalnimi standardi računovodenja ali

c) harmonizacijo¹⁷.

Novi trendi v razvoju računovodstva zahtevajo, da se računovodstvo vedno bolj usmerja v prikazovanje sedanjega in prihodnjega ekonomskega položaja podjetja. Namesto načela previdnosti se uveljavlja načelo poštene vrednosti. Ta pravila so zapisana tudi v mednarodnih standardih računovodskega poročanja¹⁸. Pričakuje se, da bodo članice Evropske unije povzele vsebine teh standardov oziroma jih neposredno uporabljale¹⁹.

Pogosto so prisotne posebnosti računovodenja specifičnih poslovnih subjektov. Med njimi so tudi mala podjetja. Tako malim podjetjem ni potrebno zadovoljevati zahtev, ki jih glede računovodenja morajo zadovoljevati srednje velika in velika podjetja in podjetja, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi. Takšne olajšave pri poročanju malih družb so na primer predvidene v Belgiji (Jorissen, 1995, stran 49), Nemčiji (Seckler, 1995, stran 230 in 233), Italiji (Zambon, 1995, stran 444 do 445), Luksemburgu (Gebhard, 1995, stran 537 do 543), Avstriji (Lukas, 1995, stran 1032 do 1033) in Madžarski (Borda, 1996, 1409 do 1410). Primerjava pa je mogoča le, če se upošteva specifičnost uvrščanja med mala podjetja.

V Sloveniji so strokovna podlaga računovodenja Slovenski računovodski standardi. Sprejema jih Slovenski inštitut za revizijo. Zakonska podlaga Slovenskih računovodskih standardov je v Zakonu o gospodarskih družbah. Slovenski računovodski standardi določajo strokovna pravila računovodenja ter dopolnjujejo in podrobneje opredeljujejo zakonske določbe in opredelitve. So torej pravila stroke, ki zakonsko določena temeljna pravila in zahteve računovodenja podrobneje razčlenjujejo, pojasnjujejo in določajo način njihove uporabe.

Slovenski računovodski standardi so v glavnem usklajeni z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja in smernicami Evropske unije. Njihova posebnost je, da obravnavajo računovodenje kot celoto in niso, kot mednarodni, usmerjeni zgolj v zunanje računovodsko poročanje o dosežkih v preteklosti. Izhajajo iz temeljne zamisli, da mora zunanje računovodsko poročanje, ki ga oblikujejo zunanje zahteve, vplivati tudi na temeljno ureditev računovodenja, na kateri temeljijo posebne rešitve pri notranjem poročanju. Podrobnosti notranjega poročanja tudi v slovenskih računovodskih standardih niso obdelane, ker so odvisne od potreb in zahtev v posameznem podjetju. Obravnavajo le splošne podlage za notranje poročanje, ki se ne razlikujejo od splošnih podlag za zunanje poročanje. Ti standardi so tudi podlaga računovodenju v malem delujočem slovenskem podjetju.

Računovodstvo je sestavljeno iz knjigovodstva, računovodskega proučevanja, računovodskega nadzora in računovodskega načrtovanja. Sodi v informacijski sistem podjetja in sooblikuje podlage odločitev, ki se sprejemajo v upravljavskem sistemu podjetja. Ali velja to tudi za mala delujoča slovenska podjetja? Odgovor smo poiskali s pomočjo raziskave, ki jo povzemamo v nadaljevanju.

¹⁷ Harmonizacijo je mogoče doseči s poenotenjem ali z dosego primerljivosti. V Evropi je uporabljen princip primerljivosti. V Evropi ni cilj harmonizacije računovodskih podatkov poenotenje pravil računovodenja, temveč ekvivalentnost in primerljivost računovodskih podatkov, ki jih objavljajo podjetja. To pa ni bilo dovolj, zato se, pri podjetjih, ki sestavljajo konsolidirana računovodska poročila, uporabljajo mednarodni računovodski standardi ali ameriški računovodski standardi (GAAP).

¹⁸ Nekateri menijo, da se z Mednarodnimi računovodskimi standardi uveljavlja anglo-ameriška računovodska šola (Koletnik, 2001, stran 130).

¹⁹ Prevezeli so jih tudi Slovenski računovodski standardi.

Raziskava: Organiziranost računovodstva v malem delujočem slovenskem podjetju

Izhodišča raziskave

Oblikovanje raziskovalnih hipotez

Uporabniki računovodskih informacij terjajo številna poročila, ki temeljijo na računovodskih podatkih. Zunanji uporabniki so taka poročila predpisali – zakonska obveznost poročanja različnim zunanjim uporabnikom. Poleg zunanjih uporabnikov računovodske informacije potrebujejo predvsem notranji uporabniki.

Za oblikovanje informacij, ki lahko pomagajo pri oblikovanju poslovnih odločitev, je potrebno podatke in informacije, s katerimi razpolaga računovodstvo, ustrezno obravnavati. Poslovodne informacije praviloma terjajo analitičnost obravnavanja podatkov. Obravnava računovodskih podatkov zahteva ustrezna specifična znanja, s katerimi razpolagajo zato ustrezno usposobljeni delavci. Njihovo angažiranje je povezano s stroški. Koristi od pridobljenih informacij morajo presežati vložke, kar pa je težko ugotovljivo. Informacijske potrebe zunanjih uporabnikov so predpisane. Zato jih podjetniki pogosto smatrajo kot nujno zlo.

Mala podjetja ustrezne računovodske informacije obravnavajo v lastnih računovodstvih, računovodskih servisih ali v kombinaciji enega in drugega. Praviloma potrebe malih podjetij po obravnavi računovodskih podatkov niso zadostne za polno angažiranje računovodskih delavcev. Zato smo pričakovali uporabo storitev računovodskih servisov.

Oblikovanje poslovodnih računovodskih informacij praviloma terja poglobljene analitične obravnave poslovnih podatkov. Podjetniki se težko odločajo za oblikovanje potrebnih evidenc, ki nudijo ustrezne analitične podlage za poslovodne informacije, saj so z njimi povezani stroški. Še več, pogosto računovodstvo organizirajo oziroma uporabljajo le v najnujnejšem obsegu, omejijo se na obravnavo preteklih podatkov v obsegu, ki jim omogoča poročanje zunanjim uporabnikom računovodskih informacij. Ne pričakujemo, da se bo to spremenilo.

Pričakovali smo, da je v podjetjih, kjer imajo računovodstvo organizirano doma, število knjigovodskih evidenc odvisno od velikosti podjetja glede na zaposlence in doseženi promet. Tako podjetja z do deset zaposlenimi vodijo manj evidenc kot tista, ki imajo več kot deset zaposlenih in podjetja z nižjimi obsegi prodaje prav tako vodijo manj evidenc kot tista, ki več prodajo. V podjetjih, ki so zaupala poslovodenje knjigovodskih evidenc računovodskim servisom, se vodi večje število analitičnih evidenc kot v podjetjih, ki imajo računovodstvo organizirano doma.

Na podlagi opisanega smo oblikovali naslednji hipotezi:

a) računovodstvo malih delujočih slovenskih podjetij je omejeno na knjigovodstvo in je namenjeno predvsem zahtevam zunanjih uporabnikov računovodskih informacij;

b) kraj izvajanja računovodstva je odvisen od velikosti malega delujočega slovenskega podjetja.

Opredeljena pričakovanja smo preverili s testiranjem naslednjih hipotez:

a) podjetja, ki zaposlujejo do deset zaposlencev, izvajajo računovodske storitve v računovodskih servisih;

b) podjetja, ki dosegajo manjšo prodajo, izvajajo računovodske storitve v računovodskih servisih;

c) podjetja, ki zaposlujejo od deset do petdeset zaposlencev, pogosteje izvajajo računovodske storitve v podjetju;

č) podjetja, ki dosegajo večjo prodajo, izvajajo računovodske storitve v podjetju;

d) število analitičnih evidenc, ki se vodijo v posameznih podjetjih, je odvisno od kraja vodenja računovodstva in od velikosti podjetja.

Že opravljene raziskave

Raziskav, ki bi obravnavale organiziranost računovodstva malih slovenskih podjetij, nismo zasledili. Izvedenih pa je bilo nekaj raziskav, ki obravnavajo posameznosti znotraj organiziranosti računovodstva in organiziranost računovodstva nasploh²⁰. Najbolj znana je raziskava, ki so jo skupaj izvedli Slovenski inštitut za revizijo, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev ter Ekonomska fakulteta v Ljubljani leta 1995 in ponovili leta 2002 (Kavčič et al: 1997a, 1997b, 1997c, 1998a, 1998b, 1998c, 1998d, 2002, 2003). Iz raziskave so izključili podjetja, ki:

a) imajo manj kot dvajset zaposlenih,

b) dosegajo manj kot dva milijona slovenskih tolarjev letnih prihodkov in

c) imajo povprečno vrednost aktive na začetku in koncu poslovnega leta nižjo od milijon slovenskih tolarjev.

Iz populacije velikih, srednje velikih in malih podjetij so izbrali štiristo osemdeset podjetij (sto štiriinšestdeset velikih, dvesto dvanajst srednjih in sto štirinajst malih), ki so jim poslali vprašalnike. Vrnjenih so jih dobili sto šestdeset.

Raziskovalci so raziskovali tudi organiziranost računovodstva²¹. Zanimalo jih je, ali so vanj uvrščene vse funkcije (knjigovodstvo, računovodsko predračunavanje, računovodsko nadziranje in računovodsko analiziranje) in razvitost poslovnega računovodstva za posamezne dele podjetja, mesta odgovornosti in posamezne poslovne funkcije.

Postavljena je bila hipoteza, da so predračunski in obračunski podatki o posameznih ekonomskih kategorijah verodostojnejši in zbrani z manj stroški, če je računovodska služba organizirana kot enotna služba; to pomeni, da obsega računovodsko predračunavanje, računovodsko obračunavanje, računovodsko analizo (proučevanje) in računovodsko nadziranje. V podjetjih, kjer je računovodska služba organizirana enotno, je ta služba toliko učinkovita, da ni potrebno ustanoviti dodatnega kontroling oddelka, za nekatere funkcije, ki sicer sodijo v računovodstvo.

Organiziranost se je proučevala s pomočjo vprašalnikov, v katerih so bila vprašanja o oddelkih, ki bi lahko opravljali del računovodskih storitev v podjetju, o vključenosti zaposlencev iz računovodskega oddelka v organe v podjetju, o sistemu nadrejenosti in podrejenosti računovodstva in posameznih računovodskih služb, o vsebini dela posameznih računovodskih služb in odgovornosti vodij teh služb,

²⁰ Izpostavljam: Rejc, A.: Vloga in pomen nefinančnih informacij v okviru uspešnega poslovanja podjetja. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, doktorska disertacija, Ljubljana 2002; Šink, D.: Poznavanje in uporaba novejših pristopov v obvladovanju stroškov v slovenskih podjetjih. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta. Ljubljana 2002.

²¹ Raziskava je bila široko koncipirana. Povzemamo tiste cilje in rezultate, ki se vsebinsko navezujejo na ta sestavk.

o normativni urejenosti računovodstev, o izobrazbeni sestavi vodij računovodskih služb in o odločilnih vplivih na računovodske službe v podjetju.

Ugotovljeno je bilo:

a) le šestdeset celih osem desetih odstotka podjetij ima oblikovano računovodstvo, ki zajema poleg ostalih sestavin računovodstva tudi predračunavanje (načrtovanje);

b) računovodska analiza je prisotna v dvainšedemdeset celih štiri desetine odstotka podjetjih in

c) največ podjetij ima oblikovano računovodstvo, ki zajema knjigovodstvo (izdelujejo temeljne računovodske izkaze in vodijo poslovne knjige).

Raziskava poslovnega računovodstva bi naj prikazala organiziranost poslovnega računovodstva in prisotnost poslovnih informacij pri sprejemanju poslovnih odločitev na različnih ravneh poslovanja. Raziskava je zajela:

a) informacije za različne ravni odločanja,

b) informacije za odločanje (o uspešnosti) pri posamezni izvajalni funkciji (kadrovski, tehnični, nabavni, proizvodjalni, prodajni in finančni),

c) informacije o uspešnosti poslovanja in

č) računovodsko odgovornost oziroma računovodstvo mest odgovornosti. Raziskava je pokazala:

1) Informacije za odločanje pripravljajo v devetinštirideset odstotkov podjetij računovodske službe, v sedmih odstotkih podjetij analitske službe, v dvaintrideset odstotkih podjetij obe vrsti služb, v štirinajst odstotkih podjetij neposredno operativne dejavnosti in v deset odstotkih podjetij druge dejavnosti.²²

2) Raziskava je zajela vprašanja s področja benchmarkinga, to je koliko slovenska podjetja pri poslovanju uporabljajo informacije o drugih podjetjih v panogi doma in v tujini. Ugotovili so, da ni bistvenih razlik med dodatnimi informacijami, ki jih dobivajo odgovorni na prvi in drugi ravni odločanja, da dobivajo zaposleni na prvi in drugi ravni iz okolja več kot eno informacijo (povprečno vsak dve), da je med informacijami o okolju največ »tradicionalnih«, to je o povprečju gospodarstva, manj pa o najboljših v panogi (benchmarking se počasi uveljavlja) in da so kot oblika podajanja informacij najpomembnejše preglednice.

3) Raziskava je zajela uspešnost posameznih poslovnih funkcij.

Pri nakupni funkciji so ugotavljali ali v podjetjih ugotavljajo najugodnejšo velikost naročila in točko ponovnega naročila, pa tudi razloge za preverjanje učinkovitosti nakupne funkcije (šestinosdeset odstotkov respondentov ugotavlja točko ponovnega naročila, enainšestdeset odstotkov pa najugodnejše velikosti zalog). Najugodnejšo velikost naročila ugotavlja le devetintrideset odstotkov respondentov, možnost lastne proizvodnje namesto nakupa preverja petintrideset odstotkov respondentov in stroške naročanja in skladiščenja dvajset odstotkov respondentov.

Med razlogi za investiranje v osnovna sredstva je največ podjetij odgovorilo, da sredstvo ni več tehnično uporabno. Pri razlogih za zamenjavo osnovnih sredstev so prednjačile opredelitve, da ni več

²² Rezultat je večji od sto, kar pomeni, da so posamezni respondenti opredelili več kot eno možnost.

ekonomskih koristi in da je vzdrževanje sredstva predrago. Najmanjše število pa je menilo, da je s prodajo osnovnega sredstva mogoče več zaslužiti kot z njegovo uporabo v proizvodnem procesu. Razvidno je, da se sredstvo uporablja dokler deluje, ne glede na njegove ekonomske koristi. Zato so sredstva zastarela.

Pri kadrovske funkciji je raziskava pokazala, da vodilne zanimajo stroški plač bolj kot povprečna plača ali drugi podatki o plačah. Kar sedemdeset odstotkov povprečne plače je stalne, torej neodvisne od obsega dela, uspešnosti podjetja in podobno. Razlike med plačami so precejšnje.

Podlaga za določanje prodajnih cen je v štirideset odstotkih podjetij polna lastna cena, v šestindvajset odstotkih pa neposredni stroški. Raziskava postavlja vprašanje ali imajo v podjetjih sploh prave osnove za odločanje o velikosti prodajnih cen (osemintrideset odstotkov podjetij uporablja za kalkulacijo polne lastne cene metodo kalkuliranja stroškov z enostavnim dodatkom). Respondenti imajo osemindvajset odstotkov večjih kupcev stalnih, za štiriinšestdeset odstotkov večjih kupcev pa ugotavljajo dobičkovnost (ali dvakrat ali enkrat ali manj kot enkrat letno).

V sedemdeset odstotkih podjetij poznajo sodilo prag dobička in izgube, v triindvajset odstotkih podjetij vedo, kateri proizvodi so dobičkovi, vendar le štirideset odstotkov dobičkovnost ugotavlja s pomočjo prispevka za kritje, v štiridesetih odstotkih pa s pomočjo dobička. Raziskava je postavila vprašanje, ali imajo podjetja prave podatke, koliko posamezni proizvod prispeva za stalne stroške in za dobiček. Predračunsko bilanco stanja sestavlja le sedemdeset odstotkov respondentov. V osmih odstotkih podjetij načrtujejo le letno povprečno velikost obratnih sredstev. Predračunski izkaz finančnih tokov se v velikih in srednje velikih podjetjih pogosto sestavlja, ima prednost pred predračunsko bilanco stanja. V malih podjetjih pa se predračunski izkaz finančnih tokov zelo redko sestavlja. Pogosto se sestavljajo tudi predračuni denarnih tokov in to dnevni, tedenski in mesečni. Kratkoročno plačilno sposobnost pa ugotavljajo tudi s primerjavo v plačilo zapadlih terjatev in v plačilo zapadlih obveznosti. Respondenti imajo radi kazalnike iz slovenskih računovodskih standardov. Prednjačijo kazalniki stanja financiranja, plačilne sposobnosti in obračanja. Podjetja rada pri presojanju uspešnosti uporabljajo indekse rasti, kazalnike in odmike. Sistem povezanih kazalnikov uporablja le devindvajset odstotkov vprašanih.

4) Raziskovali so tudi prisotnost mest odgovornosti za doseganje boljših poslovnih rezultatov. Ugotovili so, da petintrideset odstotkov respondentov sploh nima mest odgovornosti. Med njimi so predvsem mala podjetja²³.

Predpostavili smo, da so slovenska mala podjetja usmerjena v uporabo storitev računovodskih servisov. Vsebina storitev slovenskih računovodskih servisov je zelo razvidna iz raziskave Koželja (1995, stran 125 do 138), ki ugotavlja:

- a) servisi opravljajo predvsem knjigovodske storitve,
- b) stranke so predvsem mala podjetja in samostojni podjetniki,
- c) prevladuje storitev celovitega vodenja poslovnih knjig in
- č) knjigovodenje se opravlja pretežno na lokaciji servisov.

²³ Prikazali smo le izsledke, ki se vsebinsko navezujejo na ta sestavek. Ostali izsledki in podrobnosti so razvidni v navedenih virih.

Raziskava o organiziranosti računovodstva je pokazala, da prevladuje organiziranost računovodstva, ki je namenjena potrebam knjigovodenja in poročanja zunanjim uporabnikom računovodskih informacij. V raziskovalnem vzorcu so prevladovala velika in srednje velika podjetja. Delež malih podjetij je bil majhen, pa še ta so bila največja med malimi podjetji. Prepričani smo, da tudi za mala podjetja velja ugotovitev o organiziranosti računovodstva v vsebini knjigovodenja.

Postavlja pa se vprašanje uporabe računovodskih informacij pri poslovanju malih delujočih slovenskih podjetij. Iz opravljenih raziskav (navedeno spredaj) izhaja omejena uporaba metod oblikovanja računovodskih informacij v sektorju srednje velikih in malih podjetij. V kolikor se informacije ne oblikujejo, ne morejo sodelovati v procesu odločanja.

Predstavljen raziskava pa ni odgovorila na vprašanja o uporabi računovodskih informacij pri oblikovanju poslovnih odločitev v malih delujočih slovenskih podjetjih. Nedvomno na uporabo računovodskih informacij v procesu poslovanja vpliva organiziranost računovodstva.

Veliko podjetij izvaja računovodska opravila v za to specializiranih servisih. Koželj v svoji raziskavi (navedeni spredaj) ugotavlja, da servisi v glavnem opravljajo storitve knjigovodenja in sestave različnih računovodskih poročil za zunanje uporabnike (predpisana poročila). Horvat (2003, stran 96 do 102) ugotavlja, da ima zunanje organizirano računovodstvo prednosti in slabosti. Uporabniki računovodskih servisov so kot prednost opredelili ceno/stroške in kakovost izvedbe, med slabostmi pa odzivnost in varnost dokumentacije in podatkov. Potencialni uporabniki pa ne spoznavajo prednosti temveč le slabosti (slabosti so: cena/stroški, kakovost izvedbe, odzivnost in varnost dokumentacije in podatkov). Iz ugotovitev sklepamo, da so eni in drugi zadovoljni z mestom izvajanja računovodstva. Macarolova (2001, stran 137 do 151) meni, da je naloga računovodskega servisa, da za naročnika, ki je hkrati tudi davčni zavezanec, izvaja računovodske storitve, to je predvsem storitve, ki se navezujejo na računovodenje za zunanje uporabnike (davki in poročila za državo)²⁴.

Raziskava organiziranosti računovodstva v malem slovenskem podjetju

V Sloveniji ni objavljena raziskava, ki bi proučevala organiziranost računovodstva v malih slovenskih podjetjih. Zato smo oblikovano hipotezo preizkusili z raziskavo, ki jo prikazujemo v tem sestavku.

Nesporno imajo računovodske informacije pomembno vlogo pri oblikovanju poslovnih odločitev v srednje velikih in velikih podjetjih. Prav njihov pomen je narekoval razvoj računovodstva. Tudi v malih slovenskih delujočih podjetjih se sprejemajo poslovne odločitve, ki potrebujejo kvalitetne odločitvene podlage. Med njimi so tudi take, ki jih lahko nudi računovodstvo. Zato pa mora biti primerno organizirano. V opravljeni raziskavi raziskujemo organiziranost računovodstva v malih delujočih slovenskih podjetjih.

Pri oblikovanju raziskovalnega vzorca smo se srečali z nekaj izzivi. Prvi je bil opredelitev populacije. Populacija slovenskih podjetij zajema vse velikosti podjetij ne glede na njihove kvalitativne dejavnike poslovanja. Iz celotne populacije smo najprej izločili velika in srednje velika podjetja. Ostala so mala slovenska podjetja. Med njimi je veliko takih, ki ne poslujejo, tako imenovana mirujoča podjetja. Njihova vključitev v raziskavo lahko popači rezultate, zato smo populacijo omejili na delujoča mala slovenska podjetja. Naslednji izziv je bil izbor ustrezne baze podatkov za opredelitev populacije. Slovenska podjetja letno poročajo o svojem poslovanju. Letna računovodska poročila, ki so sestavljena na predpisanih obrazcih, izročajo zato pooblaščenim institucijam (v času se je spreminjala: najprej Služba družbenega knjigovodstva, skrajšano SDK, nato Agencija za plačilni promet, skrajšano APP in sedaj Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, skrajšano AJPES). Podatkovne baze, ki vsebujejo ta računovodska poročila, objavljajo različni založniki. Eden od njih je

²⁴ V nadaljevanju obravnava nasprotje interesov, ki se pojavljajo v servisu. Država pričakuje spoštovanje predpisov, davčni zavezanci pa želijo plačati čim manj davkov, tudi z neupoštevanjem predpisov.

tudi Novi forum, ki objavlja podatkovno bazo I-Bon. Ta baza zajema gospodarske družbe, ki so izročila letna poročila in dovolila objavo podatkov. Med malimi podjetji tistih, ki ne dovolijo objave, praktično ni, zato jih zanemarimo. V raziskovalno populacijo smo vključili vsa mala delujoča slovenska podjetja. Ciljna populacija je bila (podatki leta 2000) sedemindvajset tisoč sedemsto enaindevetdeset podjetij, kar je več kot šestindevetdeset odstotkov vseh delujočih slovenskih podjetij.

Postavljene hipoteze smo preskusili s pomočjo vprašanj, ki smo jih zastavili v raziskavo vključenim podjetjem. Analitičnost knjigovodstva smo raziskali s pomočjo vprašanj o vrstah evidenc, ki jih vodijo mala delujoča slovenska podjetja. Povprašali smo o lokaciji vodenja poslovnih knjig in omogočili naslednje odgovore: v podjetju, v računovodskem servisu ali kombinaciji enega in drugega. Respondente smo povprašali o njihovi velikosti, ki smo jo opredeljevali s številom zaposlenih in doseženo prodajo, organizacijski obliki (družba z omejeno odgovornostjo, delniška družba, komanditna družba in podobno), notranji organiziranosti družbe (ali so oblikovane organizacijske enote: prodaja, nabava, tehnologija, proizvodnja), pretežni dejavnosti, računalniški podpora posameznih evidenc, motivih za nakup računalniških programov (cena, obsežnost programskega orodja, priporočilo, drugo), ažurnosti evidentiranja računov o nakupih, mestu izdaje prodajnih računov in doseženem poslovnem izidu (dobiček, izguba). Namen oblikovanih vprašanj je bil zagotoviti čim boljše podlage za testiranje oblikovanih hipotez.

Gre za tipično množico – vzorčne enote imajo podobne interese in lastnosti. Vzorec ne dopušča ponavljanja – posamezno podjetje je lahko vključeno v raziskavo samo enkrat. Postavilo se nam je vprašanje oblikovanja optimalne velikosti vzorca, to je vzorca, ki bi ob najmanjši porabi časa in sredstev zagotovil zanesljivo sklepanje (Savković, 1988, stran 116). Velikost vzorca je odvisna od vnaprej opredeljene zanesljivosti ocene in variabilnosti pojava. Problem pri načrtovanju je zmanjšanje slučajne napake (Hadživuković, 1989, stran 14). To se doseže z nedvoumnimi vprašanji na anketnih listih. Taka smo oblikovali in na podlagi ugotovljenih lastnosti populacije oblikovali ciljno velikost vzorca. Za statistično značilnost izsledkov opravljene raziskave, glede na opredeljene značilnosti populacije, zadošča vzorec, ki zajame vsaj odstotek in pol populacije, to je štiristo sedemnajst respondentov. Pri izboru respondentov smo uporabili metodo naključnih števil (Pavlič, 1988, stran 333) in anketne liste posredovali tisoč dvestotim naključno izbranim respondentom. Vrnjene ankete smo pregledali in po izločitvi anketnih listov, ki so vsebovali formalne pomanjkljivosti, v raziskavi upoštevali osemsto devetnajst anket. Med njimi so bili tudi respondenti, ki niso izpolnjevali zahtevanega kriterija glede števila zaposlenih. To so respondenti, pri katerih je podatek o zaposlenih v javni bazi manjši od petdeset, podatek na anketnem listu pa izkazuje več kot petdeset zaposlenih. Nismo raziskovali razlogov razlik temveč smo ankete respondentov, ki so navedli, da zaposlujejo več kot petdeset zaposlencev, in respondentov, ki niso opredelili števila zaposlencev, izločili iz nadaljnje obravnave. Tako smo v raziskavi upoštevali podatke šeststo osemdeset respondentov. Podrobna sestava respondentov je razvidna v tabeli 1.

Tabela 1: Respondenti glede na število zaposlenih

	VELIKOSTNI RAZRED	ŠTEVILO	ODSTOTEK	ODSTOTEK VELJAVNIH	KUMULATIVNI ODSTOTEK
Veljavni	<i>DO 10</i>	542	66,2	79,7	79,7
	<i>OD 10 DO 50</i>	138	16,8	20,3	100,0
	<i>Skupaj</i>	680	83,0	100,0	
Neveljavni		139	17,0		
Skupaj		819	100,0		

Nekateri respondenti niso odgovorili na vsa postavljena vprašanja, zato se število respondentov po posameznih vprašanjih razlikuje. V primeru, če pri kakih podatkih nismo zasledili značilnih ugotovitev, teh izsledkov ne prikazujemo.

Pridobljeni vzorec smo primerjali z značilnostmi celotne populacije malih delujočih slovenskih podjetij. Tako se v celotni populaciji všteva v skupino do deset zaposlenih v obdobju od 1994 do 2000 med petinosemdeset in sedeminosemdeset odstotki celotne populacije. V raziskavi znaša delež teh podjetij devetinsedemdeset celih sedem desetih odstotka. Glede na navedeno ugotavljamo, da je vzorec vsebinsko ustrezen.

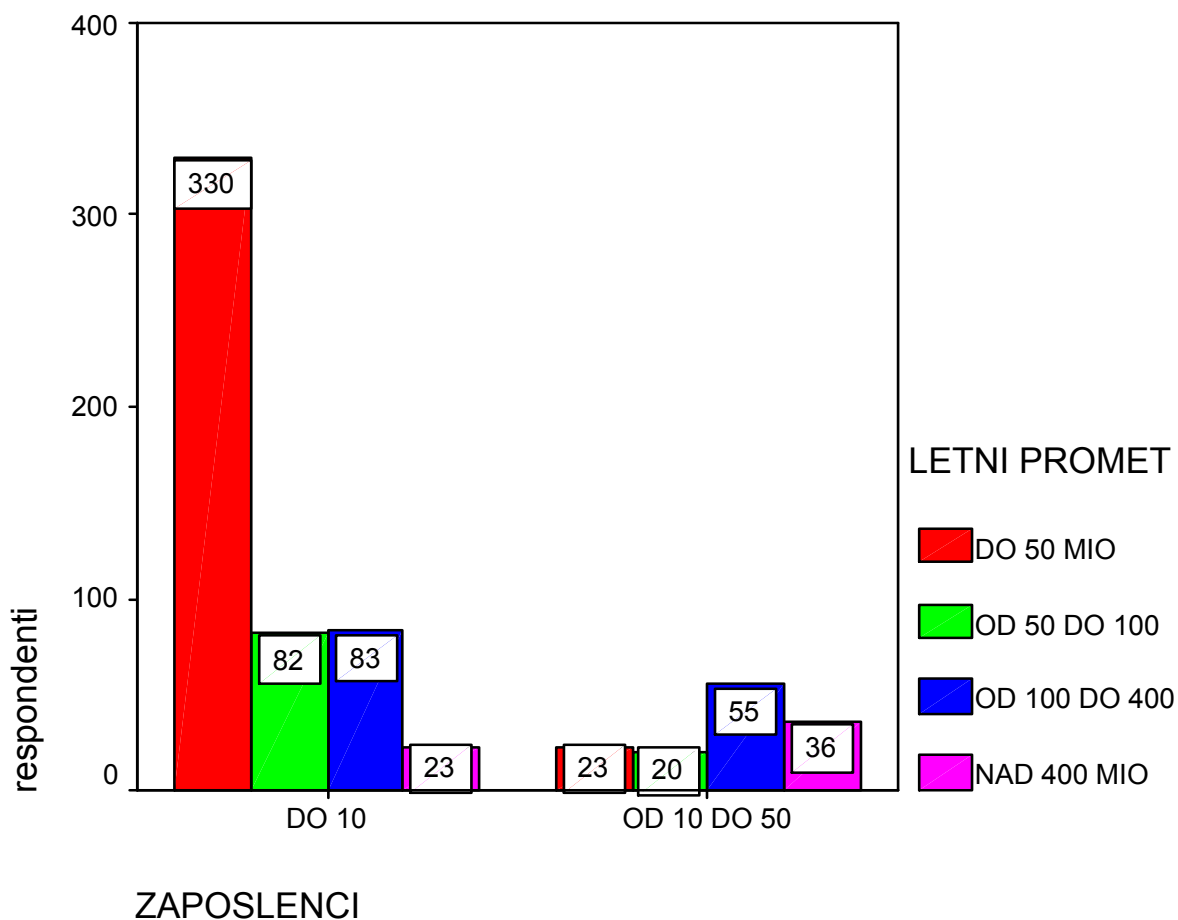
Ustreznost vzorca smo preverili še po merilu prihodka. V tabeli 2 prikazujemo udeležbo posameznih podjetij glede na dosežene prodaje in glede na število zaposlenih.

Tabela 2: Respondenti po velikosti (število zaposlenih) in letnem prometu

	VELIKOSTNI RAZRED		LETNI PROMET				Skupaj
			DO 50 MIO	OD 50 DO 100	OD 100 DO 400	NAD 400 MIO	
ZAPOSLENI	<i>DO 10</i>	<i>Dejansko število</i>	330	82	83	23	518
		<i>% od zaposlenih</i>	63,7%	15,8%	16,0%	4,4%	100,0%
		<i>% od letni promet</i>	93,5%	80,4%	60,1%	39,0%	79,4%
		<i>% od skupaj</i>	50,6%	12,6%	12,7%	3,5%	79,4%
	<i>OD 10 DO 50</i>	<i>Dejansko število</i>	23	20	55	36	134
		<i>% od zaposlenih</i>	17,2%	14,9%	41,0%	26,9%	100,0%
		<i>% od letni promet</i>	6,5%	19,6%	39,9%	61,0%	20,6%
		<i>% od skupaj</i>	3,5%	3,1%	8,4%	5,5%	20,6%
Skupaj		<i>Dejansko število</i>	353	102	138	59	652
		<i>% od zaposlenih</i>	54,1%	15,6%	21,2%	9,0%	100,0%
		<i>% od letni promet</i>	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		<i>% od skupaj</i>	54,1%	15,6%	21,2%	9,0%	100,0%

Respondente smo glede na obseg prodaje razvrstili v štiri razrede. Razrede smo oblikovali glede na prihodkovne značilnosti malih slovenskih podjetij. V prvi velikostni razred smo vključili mala delujoča slovenska podjetja, ki so opredelila obseg prihodkov od prodaje (promet) v velikosti do petdeset milijonov slovenskih tolarjev. Drugi razred so oblikovala podjetja, ki so prodala v vrednosti od petdeset do sto milijonov slovenskih tolarjev, v tretjem razredu so bila podjetja, ki so prodala od sto do štiristo milijonov slovenskih tolarjev in v zadnjem razredu podjetja, ki so prodala za več kot štiristo milijonov slovenskih tolarjev. Pri več kot pol respondentov znašajo prihodki od prodaje do petdeset milijonov tolarjev. V celotni populaciji malih delujočih slovenskih podjetij ustvarja takšen prihodek okoli enainosedemdeset odstotkov populacije. Anketirana podjetja so izkazovala večje prihodke od prodaje. To je posledica strukture vrnjenih anket. Vrnili so jih predvsem večji respondenti. Tisti, ki ustvarjajo majhne prihodke (do pet milijonov tolarjev) vprašalnikov niso vrnili. Prisotna je korelacija med številom zaposlenih in obsegom prodaje. To je razvidno iz slike 4.

Slika 4: Obseg prodaje glede na velikost podjetij po merilu števila zaposlenih

Značilnosti vzorca ne odstopajo bistveno od značilnosti populacije. Velikost vzorca je ustrezna, tako da so rezultati statistično potrjeni.

Osnovni namen raziskave je testiranje postavljenih hipotez. Poleg tega smo želeli spoznati glavne značilnosti organiziranosti računovodstva v malih delujočih slovenskih podjetjih. Zato smo raziskavo razdelili v dve celoti. V prvi smo raziskovali organiziranost, v drugi pa vpliv organiziranosti na uspešnost poslovanja. Pod organiziranostjo smo zajeli mesto izvajanja knjigovodstva, vodenje posameznih evidenc in tehnološko podporo izvajanju aktivnosti. Pod mestom izvajanja smo opredelili računovodski servis ali lastno oblikovano računovodsko službo. Nesporne so ugotovitve, da je računovodstvo malih slovenskih podjetij usmerjeno predvsem na področje knjigovodenja. Zato nas je zanimalo, kakšne knjigovodske evidence se vodijo v posameznim malih delujočih slovenskih podjetjih. Povprašali smo po glavni knjigi, evidenci osnovnih sredstev, evidenci saldakontov dobaviteljev, evidenci saldakontov kupcev, blagovnem knjigovodstvu, materialnem knjigovodstvu, proizvodnem knjigovodstvu in drugem. Glavna knjiga in evidenca osnovnih sredstev sta obvezni evidenci. Ostale so proste in je njihovo oblikovanje prepuščeno podjetjem. Normalno je, da se oblikujejo, če so potrebne. Tako je analitična evidenca kupcev in analitična evidenca dobaviteljev izredno pomembna v vsakem podjetju. Služiti mora za oblikovanje podatkov o dolgovih, terjatvah, pomembnosti poslovnih partnerjev in podobno. Evidenci blaga in materiala sta prav tako pomembni, saj omogočata pregled nad zalogami in na ta način omogočata boljše gospodarjenje z materialnimi sredstvi. Podobno velja za evidenco proizvodnje. Ažurnost vodenja poslovnih knjig je v tesni povezavi

s programsko in tehnološko podporo. Povprašali smo o računalniški opremljenosti, programski podpori in motivih za nakup programske opreme.

Drugi namen raziskave, je ugotovitev povezanosti med rezultatom poslovanja (poslovnim izidom pred davki - EBT) in organiziranostjo računovodstva. Raziskovali smo katere evidence vodijo uspešna podjetja. Postavili smo hipotezo, da med uspešnostjo in obsegom vodenih evidenc ter mestom izvajanja knjigovodenja ni neposredne povezave.

Rezultati raziskave

Glede na postavljene ključne hipoteze raziskave smo ugotovili²⁵:

a) Organizacijska strukturiranost v delujočem malem slovenskem podjetju in mesto izvajanja knjigovodstva v delujočem malem slovenskem podjetju

Večina malih slovenskih podjetij formalno ni strukturirana, oblikovane pa imajo ločene vsebine. Najpogosteje izpostavljene vsebine so vezane na področja prodaje (malo čez triinosemdeset odstotkov) in nabave (skoraj osemšestdeset odstotkov). Rezultat je pričakovan in je logična posledica pretežne dejavnosti, ki jo opravljajo mala slovenska podjetja. Ključni dejavnosti sta storitve in trgovina. Prav pri slednji je pomembno obvladovanje nakupnih in prodajnih tokov. Kot nepomembna pa je spoznana vsebina proizvodnje in tehnologije. Velika večina podjetij, kot je bilo ugotovljeno že v spredaj prikazani raziskavi Slovenskega inštituta za revizijo, Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev in Ekonomske fakultete v Ljubljani, oblikuje računovodstvo v vsebini knjigovodstva. To še posebej velja za mala slovenska podjetja.

b) Mesto opravljanja knjigovodskih aktivnosti

Večina malih slovenskih podjetij izvaja knjigovodske aktivnosti v računovodskem servisu. Okoli dvainštirideset odstotkov malih podjetij opravlja knjigovodske aktivnosti v podjetju. Redki pa uporabljajo servis in sočasno nekatere aktivnosti izvajajo sami.

c) Vrste knjigovodskih evidenc v malih podjetjih

Obvezni evidenci sta glavna knjiga in evidenca osnovnih sredstev (v primeru, če podjetje gotovinsko posluje, pa tudi blagajniške evidence). Zato je normalno, da sta prisotni v malih delujočih slovenskih podjetjih. Ostale evidence so prostovoljne in bi jih naj podjetja imela, če imajo od tega koristi. Nismo pričakovali velikega števila evidenc. Rezultati pa so bili drugačni. Ugotovili smo, da najpomembnejša kombinacija evidenc, ki se izvajajo v delujočem malem podjetju, zajema »glavno knjigo, evidenco osnovnih sredstev, evidenco saldakontov kupcev in dobaviteljev«. To vsebnost analitik smo ugotovili v primeru, če se poslovne knjige vodijo v računovodskem servisu. Pri tistih, ki imajo organizirane evidence v lastnem podjetju, pa se priključi še »blagovno knjigovodstvo«. Na vsebine evidenc bistveno ne vpliva velikostni razred malega delujočega slovenskega podjetja.

č) Obseg računalniške podpore vodenja knjigovodskih evidenc v malih podjetjih

²⁵ Podrobne rezultate prikazujemo v prilogi in na priloženi zgoščenki: Organiziranost računovodstva v malih delujočih slovenskih podjetjih.

Mala slovenska podjetja pri knjigovodenju uporabljajo različna računalniška programska orodja. Pretežno so ta orodja slovenskega izvora in podpirajo vodenje najrazličnejših knjigovodskih evidenc. V malih slovenskih podjetjih prevladuje kombinacija evidenc, in to tistih, ki so opredeljene že v prejšnji alineji. Delujoča mala slovenska podjetja imajo veliko programske opreme. Ključni dejavniki nakupa so bili razvrščeni po pomenu: najpomembnejša je bila kvaliteta, sledi priporočilo ter obseg evidence in, presenetljivo, na zadnjem mestu cena.

d) Ažurnosti evidentiranja poslovnih dogodkov

Testirali smo čas evidentiranja prejetega (dobaviteljskega računa). Velika večina ga zajame v knjigovodske evidence v času do osem dni (nekaj čez osemindvajset odstotkov respondentov). Sledi razred zajemanja v devetih do petnajstih dneh (šestindvajset celih sedem desetih odstotka), torej v petnajstih dneh evidentira račun petinosemdeset odstotkov respondentov. Izdani računi se praviloma evidentirajo sočasno z izdajo (s pomočjo ustreznih programskih orodij).

e) Izdajatelj računa za prodane učinke

Najpogosteje izstavlja račune kupcem prodaja (enaintrideset celih sedem desetih odstotka). Sledi vodstvo (sedemindvajset odstotkov) in računovodstvo (skoraj triindvajset odstotkov). Rezultat je pričakovan. V podjetjih, kjer imajo angažirane računovodske servise, se aktivnosti izvajajo dislocirano. Fakturiranje v servisu bi povzročilo časovne zamike. Zato je razumljivo, da se fakturira v službi prodaje, kjer nastajajo podlage za izstavitev računa. Organizacijska strukturiranost malih podjetij ni izrazita. Zato prodajajo tudi vodje (poslovodje). V tem primeru so pomemben izstavitelj računov.

f) Povezava med uspešnostjo malega delujočega slovenskega podjetja in organiziranostjo računovodstva.

Velika večina v raziskavi zajetih malih delujočih slovenskih podjetij posluje z dobičkom (skoraj petinosemdeset odstotkov). Izgubo je imelo dvanajst celih štiri desetih odstotka respondentov, ostali pa so na meji med izgubo in dobičkom, poslujejo okoli »ničle«. Ugotovili smo, da strukturiranost organizacije in oblikovanje računovodstva ne vplivata na velikost dobička.

Sklep

Med organiziranostjo računovodstva in njegovo vlogo v procesu oblikovanja poslovnih odločitev je povezava. Z raziskavo smo potrdili hipotezo, da je računovodstvo malih delujočih slovenskih podjetij omejeno na knjigovodstvo in je namenjeno predvsem zahtevam zunanjih uporabnikov računovodskih informacij. Pričakovanje, da sta kraj izvajanja računovodstva in vsebina knjigovodenja (število in vrste analitičnih evidenc, ki se vodijo v posameznih podjetjih) odvisna od velikosti malega delujočega slovenskega podjetja, nismo potrdili.

Sklenemo z ugotovitvijo, da računovodstva malih slovenskih podjetij nudijo podatkovne podlage, ki omogočajo oblikovanje računovodskih informacij, ki obravnavajo preteklo poslovanje podjetja. Računovodstvo malih slovenskih podjetij ni organizirano v vsebini poslovodnega računovodstva.

Literatura in viri:

Literatura:

Abell F. Derek: *Management z dvojnimi strategijami: Obvladovanje sedanjosti in priprava na prihodnost*. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1995. 274 strani.

Anthony N. Robert, Reece S. James, Herstein H. Julie: *Accounting Text and Cases*. Irwin, Chicago, Bogota, Boston itd., 1995. 1044 strani.

Arnold John, Hope Tony, Southwort Alan: *Financial Accounting*. Prentice/Hall International, London, Mexico, New Delhi, Rio de Janeiro itd., 1985. 428 strani.

Atrill Peter, McLaney Edward: *Accounting and Finance for Non-specialists*. Prentice Hall, London, itd., 1996. 407 strani.

Belak Vinko: *Menadžersko računovodstvo*. Naklada časopisa: Računovodstvo, revizija i financije, Zagreb, 1995. 371 strani.

Bille A. Patricia, McQuaig J. Douglas: *Contemporary College Accounting*. Houghton Mifflin Company, Boston, Toronto, itd., 1995. 602 strani.

Borda Maria, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Hungary*. Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran 1397 do 1464).

Cairns, D.: *Vodič za primjenu međunarodnih računovodstvenih standarda*. Faber / Zgombić Plus, Zagreb, 1996. 915 strani.

Drury Colin: *Management Accounting for Business Decisions*. International Thomson Business Press, London, 1997. 371 strani.

Englard Baruch: *Intermediate Accounting I*. Schaums outline series. McGraw-Hill, inc. New York in druga, 1995. 325 strani.

Gebhard H. Gerd, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Luxemburg*. Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran 535 do 554).

Hadživuković Stevan: *Statistika*. Privredni pregled, Beograd 1989. 271 strani.

Horvat Robert: *Prednosti in slabosti zunanjega izvajanja računovodenja. Advantages and Disadvantages for Outsourcing in Accounting.* Zbornik referatov 35. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Portorož, 2003. Stran 87 do 103.

Igličar Aleksander, Hočevar Marko: *Računovodstvo za managerje.* Gospodarski vestnik. Ljubljana, 1997. 423 strani.

Jorissen Ann, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Belgium.* Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran 36 do 111).

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Računovodstvo v Sloveniji. Zbornik referatov 35. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji.* Zveza ekonomistov Slovenije, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož, 2003. Stran 161 do 175.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih : Prvi izsledki raziskave Slovenskega inštituta za revizijo.* Revizor 9/97. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1997a. Stran 18 do 48.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih : Druge možne računovodske metode.* Revizor 10/97. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1997b. Stran 18 do 48.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih.* Revizor 12/97. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1997c. Stran 34 do 44.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih.* Revizor 1/98. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1998a. Stran 17 do 36.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih : Razvitost poslovnega računovodstva v slovenskih podjetjih (2.del).* Revizor 10/98. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1998b. Stran 18 do 41.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih. Razvitost poslovnega računovodstva v slovenskih podjetjih.* Revizor 3/98. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 1998c. Stran 40 do 57.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih : Razvitost poslovnega računovodstva v slovenskih podjetjih (2.del).* Revizor 11/98. Slovenski

inštitut za revizijo, Ljubljana 1998d. Stran 43 do 71.

Kavčič Slavka, Koželj Stanko, Odar Marjan: *Razvitost računovodstva v slovenskih podjetjih : Prvi izsledki raziskave Slovenskega inštituta za revizijo*. Revizor 11/02. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 2002. Stran 71 do 87.

Koletnik Franc: *Računovodske rešitve v državah Evropske Zveze*. Zbornik referatov 33. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Ljubljana 2001. Stran 131 do 136.

Koletnik Franc: *Gospodarski kriminal in morala v računovodstvu. White-collar Crime and Morals in Accounting Professional*. Zbornik referatov 32. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Portorož, 2000. Stran 233 do 252.

Koletnik Franc: *Računovodstvo za notranje uporabnike informacije*. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1996. 453 strani.

Koletnik Franc: *Sedanji izzivi za računovodsko teorijo in prakso*. Zbornik referatov 30. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož 1998. Stran 131 do 152.

Koletnik Franc: *Oblikovanje in presojanje prodajnih cen in storitev*. Zbornik referatov 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož 1997. Stran 107 do 125.

Koželj Stanko: *Vsebinske in organizacijske posebnosti računovodskih servisov*. Zbornik referatov 27. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož 1995. Stran 125 do 138.

Larson D. Kermit, Cchiappetta Barbara: *Fundamental Accounting Principles*. Irwin, Chicago, Boston, itd., 1996. 985 strani.

Levy Haim, Sarnat Marshall: *Principles of Financial Management*. Prentice Hall International, Englewood Cliffs, New Jersey 07632, 1988. 617 strani.

Lukas Walter, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Austria*. Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran

1021 do 1066).

Macarol Božena: *Vloga in ustroj računovodskih servisov. Accountancy Services and Structure.* Zbornik referatov 33. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, finančah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Portorož, 2001. Stran 137 do 151.

Mayr Branko: *Kako brati računovodske izkaze.* Novi Forum, Ljubljana, 2000. 103 strani.

Mayr Branko: Problemi delovanja davčnega sistema v Sloveniji. Zbornik referatov 33. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, finančah in reviziji. Urednik Turk, I. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2001. Stran: 311 do 331.

Mayr Branko, Žakelj, J. ur., et. al.: *Gradivo za pripravo na poslovodno ekonomski del delovodskega / poslovskega izpita.* Gospodarska zbornica Slovenije, Ljubljana, 2001. 369 strani.

Mayr Branko: *Računovodske informacije.* Visoka strokovna šola za podjetništvo, 2000. Portorož, 177 strani.

Mayr Branko: *Kako gospodariti, da bomo potrebovali čim manj virov financiranja.* Gospodarska zbornica Slovenije, Ljubljana, 2003. 130 strani.

Meigs F. Robert, Meigs B. Walter: *Računovodstvo: Temelj poslovnog odlučivanja.* Mate, Zagreb, 1999. 1324 strani.

Milost Franko: *Računovodstvo človeških zmožnosti : Stvarnost ali iluzija? Human Resource Accounting: Fact or Fiction?* Zbornik referatov 35. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, finančah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Portorož, 1999. Stran 187 do 198.

Mott Graham: *Accounting for Managers.* Kogan Page Limited, London, 1994. 171 strani.

Pavlič, I.: *Statistička teorija i primjena.* Tehnička knjiga, Zagreb 1988. 343 strani.

Polimeni S. Ralph, Fabozzi J. Frank, Adelberg H. Adelberg: *Cost Accounting : Concepts and applications for managerial decision making.* McGraw-Hill Book Company, New York in druga, 1986. 1021 strani.

Savković Mirko: *Statistika*. Savremena administracija, Beograd 1988. 376 strani.

Seckler Günter, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Germany*. Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran 223 do 322).

Turk Ivan, Kavčič Slavka., Kokotec-Novak Majda.: *Poslovodno računovodstvo*. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana, 1997. 620 strani.

Turk Ivan, Melavc Dane.: *Računovodstvo*. Založba moderna organizacija, Kranj, 2001. 547 strani.

Turk Ivan, Melavc Dane: *Uvod v računovodstvo*. Založba moderna organizacija, Kranj, 1997. 492 strani.

Turk Ivan.: *Pojmovnik uporabniške informatike s slovensko-angleškim in angleško slovenskim strokovnim slovarjem*. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 2002. 713 strani.

Turk, Ivan: *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Slovenski inštitut za revizijo, Ljubljana 2000. 1081 strani.

Weygandt J. Jerry, Kieso E. Donald, Kimmel D. Paul: *Managerial Accounting: Tools for Business Decision Making*. John Wiley & Sons, Inc., Denver, 2002. 611 strani.

Zambon Stefano, Aleksander David - ur., Archer Simon - ur.: *European Accounting Guide, Italy*. Harcourt Brace Professional Publishing, San Diego, New York, London, 1995. Stran 379 do 534).

Viri

Agencija Republike Slovenije. Informacija o poslovanju gospodarskih družb Republike Slovenije v letu 2000. Ljubljana april 2001. 32 strani.

I-bon 1994, Novi forum, Ljubljana 1995.

I-bon 1995, Novi forum, Ljubljana 1996

I-bon 1996, Novi forum, Ljubljana 1997.

I-bon 1997, Novi forum, Ljubljana 1998

I-bon 1998, Novi forum, Ljubljana 1999.

I-bon 1999, Novi forum, Ljubljana 2000.

I-bon 2000, Novi forum, Ljubljana 2001.

Knjigovodstveni leksikon, Beograd 1965.

Phare ACE programme (šifra projekta: P97-8089-R) z naslovom »Barriers to Small Business Development in Slovenia, Bosnia and Herzegovina and Former Yugoslav Republic of Macedonia«, avtorjev: Vladimir Bukvič, Andrej Rus, Jože Smole, Dzevad Sehić, Vesna Stojaneva, William Bartlett, Gianluca Colombo, Branko Mayr, Primož Penca, Matjaž Krč, Nenad Brkić, Biljana Acevska in Antonija Josifovska. Ljubljana 1997.

Podatki in kazalniki iz statističnih podatkov bilance stanja in bilance uspeha gospodarskih družb Republike Slovenije za leto 2000; Agencija Republike Slovenije za plačilni promet, Ljubljana, 2001. 770 strani.

Slovenski računovodski standardi, Slovenski inštitut za revizijo. Ljubljana, 2006.

Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list Republike Slovenije štev. 30/93 in njegove dopolnitve)